

KERTINĖ
PARAŠTĖ1993-ieji metai
— darbiečiams valdant

Kūčių dieną per „Vakarinių naujienų“ radijo programą Čikagoje Lietuvos premjeras Adolfas Šleževičius, kalbėdamas Amerikos lietuviams, atvirai ir dalykiškai pasisakė, kokie buvo ryškiausi įvykiai Lietuvoje 1993 metais. Svarbiausi — rusų kariuomenės išvedimas ir lito įvedimas. Pasiekta ekonominė stabilizacija, padaryta pažanga, tvarkantis su organizuotais nusikaltimais, vestas dialogas su Tarptautiniu valiutos fondu. Vyko susitikimai su Japonijos, Kinijos ir kitomis vyriausybėmis, bendradarbiavimas tarp Baltijos valstybių, dialogas su NATO. Padaryti reikiami susitarimai su Rusija ir pradžia geresnių santykių su Lenkija, o išeivių atžvilgiu priimtas geresnis pilietybės įstatymas.

Kadangi patiems svarbiems pasiekimams akstiną davė dešimieji, tai LDDP įnašas per 1993 metus buvo labai skurdus.

Ekonominė stabilizacija, pasireiškus labiau pinigų problemų įveikimu, gali reikšti stagnaciją pramonėje ir prekyboje, o ne ekonominį progresą. Darbiečiai, turėdami prezidentūrą, premjero postą ir daugumą Seime, tos politinės galios neišnaudojo reikiamoms reformoms vykdyti. Brazauskas, atrodo, praranda retą galimybę pasirodyti istorijoje kaip stiprus, demokratiškas ir efektyvus politikas.

Premjeras Šleževičius, girdime, dažnai būna užsienyje, o Lietuvoje lankosi provincijoje, norėdamas informuotis, ir sakoma, kad jis žino, kas Lietuvoje ir užsienyje darosi. Nematyti tačiau, kad su tuo žinojimu jo vyriausybė ką nors efektyviau veiktų. Iš viso nematyti LDDP valdžios ideologinės krypties nei užsienio, nei vidaus politikoje. Tartis su Maskva jiems sunku, nes bet koks derybose mūsų nusileidimas opozicijos laikomas kone tautos išdavimu. Derybų be nuolaidų nėra, o ypač su stipresniu oponentu. Brazausko populiarumas tikriausiai tebėra didelis dėl dešinės partijų nepasikeitusios laikysenos ir jų nesugebėjimo pristatyti dalykiškas alternatyvas problemoms spręsti.

Apie 1993 metų Lietuvos ekonomiją galime pasakyti, kaip kad Čikagoje: „More of the same“, kas lietuviškai skambėtų: „daugiau to paties“ — tas pats, kas

buvo praėjusiais metais — nieko naujo nevyksta. Net ir ekonomistai, atrodo, nuleido rankas. Kazimieras Antanavičius atsiskakė būti Seimo ekonomikos komisijos pirmininku, nes ten nieko rimto net nediskutuojama. Iš Raimundo Rajecko negirdėti gerų pasiūlymų. Eduardas Vilkas lyg susigyveno su esama politine padėtimi ekonomijos atžvilgiu ir nebemato reikalo ar galimybių valdžiai ką nors ypatingai keisti. Atrodo, kad trūksta idėjų, trūksta ryžto, o svarbiausia nematyti kairėje, nei dešinėje dalykiškų pasiūlymų ekonomijai pagerinti. Svajotos didelės investicijos šalyje dar nepasirodė. Spekuliantai ir mafija savo daro. „Reketų“ dar nepradėta tramdyti. Ačiū Dievui, atsirado saujelė apsikrūvusių dorų pramonininkų, kurie šį bei tą pradėjo, nepaisant valdžios neveiksmingumo.

Opozicija elgėsi, kaip jai pridera: kritikavo vyriausybę. Dėka Vytauto Landsbergio, ji turi gerų patarimų ir pastabų dėl užsienio politikos. Tačiau to neužtenka. Gaila, kad ekonomijos atžvilgiu opozicija dar neturi ko pasiūlyti savo tautiečiams, kada turi tokia puikią progą įrodyti, jog LDDP nieko tinkamo nedaro. Įdomu, kad žodis „opozicija“ pastaraisiais metais įgavo orumo požymį, kai dar tik prieš pusantros metų jis buvo dešiniams kaip koks keiksmazodis. Opozicija po praėjusių rinkimų, kaip buvo galima laukti, nepersitvarkė, kad ruošytų politiniams laimėjimams su naujomis programomis ir vadovybėmis. Tačiau darbiečiai sau ir Lietuvai irgi nepasitarnauja, dažnai palikdami opozicijos žmones už durų, kai ieškoma gerų sprendimų. Tokią situaciją Vytautas Landsbergis, kalbėdamas Čikagoje per Mokslo ir kūrystos simpoziumą, pavadino „demokratūra“. Aplamai, opozicija, atrodo, šauna aukštai ir per mažai išmintingai rūpinasi kasdienybe. Pavyzdžiui, skaitėme, kad Ylakiuose buvo demonstracijos prieš ambasadoriaus Stasio Lozoraičio iškėlimą iš Washington'o. Negirdėta, kad ten būtų buvę demonstruojama už tai, kad žiemą būtų bulvių, mėsos ir užtektinai šilumos. Visai opozicijai stokojo dalykiškumo ir savo krašto realybės nuovokos bei ryžto paruošti konkrečius ekonominius pasiūlymus.

Praėjusių metų politinė situa-

Su gyvąja tautodaile artimiau susipažįstant

SOFIJA JELIONIENĖ

Rudenėjant Lietuvos kaimo žmonės, surinkę iš laukų ir daržų derlių, apdoroję linus, iškaršę vilnas, „atsipūsdavo“. Ilgi rudens ir žiemos vakarai buvo skiriami kitiems būties darbams: reikėjo aprūpinti šeimą drabužiais, apavų, pasigaminti namų apyvokos daiktų, rakandų, padargų. Merginoms rūpėjo savo kraičio skryniais papildyti audiniais, mezginiais, drobių riešimais, kad piršiams atvažiuos, būtų kuo pasididžiuoti. Anuomet viskas — nuo branktelio iki rudinių, veltinių, gūnių, duknų — buvo pačių pasigaminama, nors gyvenimo sąlygos tiems darbams nebuvo palankios. Tad dar labiau stebina mūsų liaudies sumanumas, darbštumas, žavi paprastų kaimo žmonių meniški sugebėjimai. Tačiau anie laikai — jau tik tautos istorijos dalis, medžiaga įvairių sričių studijoms. Ir kyla klausimas, ar tie „balanos gadynės“ darbai, nemokytų žmonių kūryba iš viso verti kokių nors studijų? Juk šiais moderniais laikais esame pratę matyti tobulai pagamintus

cija Lietuvoje sudarė didžiulį neaiškumą ir keblumą išeivijos daugumai. Dar dabar pagrindinės išeivių organizacijos nežino kaip elgtis prezidento Algirdo Brazausko atžvilgiu. Lietuvos dešiniams, atrodo, ir vėl prireikė išeivių. Kada jie buvo valdžioje, tai lyg iš aukšto į mus žiūrėjo, o dabar ne vienas jų politinių vadų jau pasirodė Amerikoje su savo idėjomis ir veiklos planais.

Vytautas Landsbergis lapkričio mėnesį Čikagoje išeiviams įtikinančiai nušvietė įvairius pavojus, gresiančius Lietuvai iš kaimynų. Savo dmesiu išeiviams jis, antra vertus, sumaišė jų galvojimą: ar remti Landsbergį kaip asmenį, nekreipiant dėmesio į jo konservatorių partiją, ar remti paskiras dešiniųjų gruputes, iš kurių viena būtų konservatoriai. Kaip ir anksčiau, išeiviai 1993 metais ir toliau rodė savo politinį nevumą bei krašto padėties nesupratimą, viską suplakdami į vieną: prezidento titulą su darbiečių partija ir simpatijas Vytautui Landsbergiui su konservatorių partija. Iš viso, atrodo, kad ir toliau iš išeivių bus norima gauti tik pinigų, o patarimai ar pastabos, ar ekspertizė, kaip nebuvo, taip ir nebus ieškomi. Išeiviai patys pradėjo tai aiškiau suvokti praėjusiais metais ir ima nutarti daugiau savais reikalais rūpintis. Vis dėlto pažymėtina taip pat, kad gražių bendradarbiavimo pavyzdžių pernai buvo matyti tarp išeivių ir tautiečių Lietuvoje.

Jonas Pabedinskas

žaislus, buitinius rakandus, odos dirbinius, kur akį mesi — imantrūs tekstilės gaminiai. Ar reikia mokytis iš to, ką matome muziejų vitrinose?

Ir vis dėlto priešingai nuteikė vaizdas, paskutinį spalio savaitgalį matytas Čikagos Lietuvių tautodailės instituto surengtame „rodom-darom“ seminare-parodoje, pavadintoje „Gyvoji tautodailė“. Lemont'e veikiantčiame Lietuvių dailės muziejuje abi savaitgalio dienas vyko kruopštus darbas: kiekviename muziejaus pagrindinės salės kampelyje, jos pasieniuose, įnikę į savo pamėgtą užsiėmimą, darbavosi tautodailės mylėtojai. Jie verpė, audė, margučius margino, šiaudinukus vėrinėjo, puodus žiedė, sidabro papuošalų bei odos dirbinių gaminių demonstravo, kartu išsamiai visą darbo eigą aiškindami.

Sienose iškabinti audėjų darbai, daugiausia tautiniams drabužiams medžiagos ir jau pasiūti kostiumai. Audėjos vilkėjo savo darbo austais rūbais. Dėmesį atkreipė unikalus vaikščiojantis „modelis“ — Vytautas Rūbas, vilkintis savo žmonos jam išaustais tautiniais drabužiais, kurių liemenė jo darbo odiniais brankteliais susagstyta. Bežiūrint į besiklausančią jo paaiškinimų, kaip paruošiama oda, kaip suvejami lininiai siūlai, stebina mūsų senolių darbštumas: kiek laiko užtrunka vieną branktelį (sagą) padaryti! Ant sienos kaba ir pora naginių — įprastas kaimo žmonių apavas.

Štai akį patraukia purios, baltos vilnos pluoštas krepšelyje ir neįprastos išvaizdos verpimo ratelis. Tai amerikietiškas, naujoji viskas ratelis, lygiai taip pat atliekantis verpimo funkciją. Verpėjos — Dalia Varankaitė ir Aldona Underienė pasakoja, kad jos dar vis svajoja kada nors įsigyti tikrą, lietuvišką ratelį. Stebi ploną vilnonį siūlą, mikliu pirštu sukamą, lyginamą ir ratelio dūzgimui lydint, rodos, girdi iš kažkur ataidinčią dainą: „Suk suk ratelį, suk į vieną pusę...“

Čia pat ir juostų audėjos — Audronė Tamulienė ir Lydija Liepinaitienė. Vienose iš šių mažesnių staklelių užmesta šimtarastė juosta. Daug čia ir siauresnių, sukabintų sienoje, ir šalia stovinčiame krepšelyje susirangusių. Čia ir lino, vilnos ir šilkais ataustos plačios, siauros, puošnios ir ramių spalvų juostos.

Kairiau stovi dvi didelės staklės. Jas audimui paruošė Violeta Fabianovich ir Rugilė Šlapkauskienė, užmetusios siūlus į mestuvus, verdamos juos į nytis, paskui — į skietą, o šaudyklė mikliai šaudė Ilonos Rūbienės rankose. Jaunieji parodos lankytojai (apie 150 Maironio liuanistinės mokyklos vyresniųjų mokinių su mokytojais ir nemažas būrys skaučių ir skautų su savo vadovais) turėjo progos pabandyti austi. Tik tie neklaužados siūlai vis kažkaip nelygiai prisimušdavo... Ką gi, audimas — labai kruopštus, reikalaujantis daug laiko ir kantrybės, darbas. Labai naudinga dovanelė moksleivius apdovanojo Aldona ir Antanas Raudai, paruošę idomius galvo-

Lietuvių tautodailės instituto Čikagos skyriaus narė Ilona Rūbienė demonstruoja audimą Lemont'o Maironio vardo liuanistinės mokyklos mokiniams, atsilankiusiems į „Gyvąją tautodailę“.

Liudo Volodkos nuotrauka

Lietuvių tautodailės instituto Čikagos skyriaus renginio „Gyvoji tautodailė“ dalyviai 1993 m. spalio 30 d. Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois (sėdi) Violeta Fabianovich, Rugilė Šlapkauskienė, Vida Rimienė, (stovi) Judita Jozaitienė, Zūnė Žilevičienė, Liudas Volodka, Marytė Gaiztutienė, Audronė Tamulienė, Dalia Varankaitė, Vytautas Rūbas, Lydija Liepinaitienė, Marija Krauchunienė, Ilona Rūbienė.

Lengva išardyti, bet kai staklės reikia vėl sustatyti. (kairėje) Vytautas Rūbas, Šarūnas Rimas ir Arvydas Tamulis (lūpo) patarinėja Rugilė ir Algijai Šlapkauskams

(dešinėje, priekyje) Lietuvių tautodailės instituto Čikagos skyriui persikraustant į Tautodailės galeriją, Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e.

sūkių — pratimų lapus. Jie ir in-formacinį lankstinuką parengė, kuriame randamos ir visų parodos dalyvių pavardės. Ypač gausus audėjų sąrašas: Violeta Fabianovich, Lydija Liepinaitienė, Aldona Rauchienė, Vida

Dainų šventei ruošiantis bus užsakymų šokėjų tautiniams drabužiams išausti.

Staklių dešinėje — šiaudinukų karalystė. Boluoja balti (iš (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Į 1993-uosius metus Lietuvoje žvelgiant • „Gyvoji tautodailė“ Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e • Keturių Jono Mikelinsko miniatiūros • Literatūros vakaras Los Angeles • Kęstučio Genio eilėraščiai • Sonata ir Rokas Zubovai apie Čiurlionį ir Chopin'ą • Naujos knygos

Gyvoji tautodaile

(Atkelta iš 1 psl.)

geriamų šiaudelių daryti), auksu sublizga iš tikrų kvietinių arba ruginių šiaudų suvertos įvairios geometrinės figūros, žvaigždės, įdomūs glaistytų šiaudelių ornamentai. Šone vos pastebimai supasi iš Lietuvos atvežtas „marčios sodas“, lyg koks didžiulis korys.

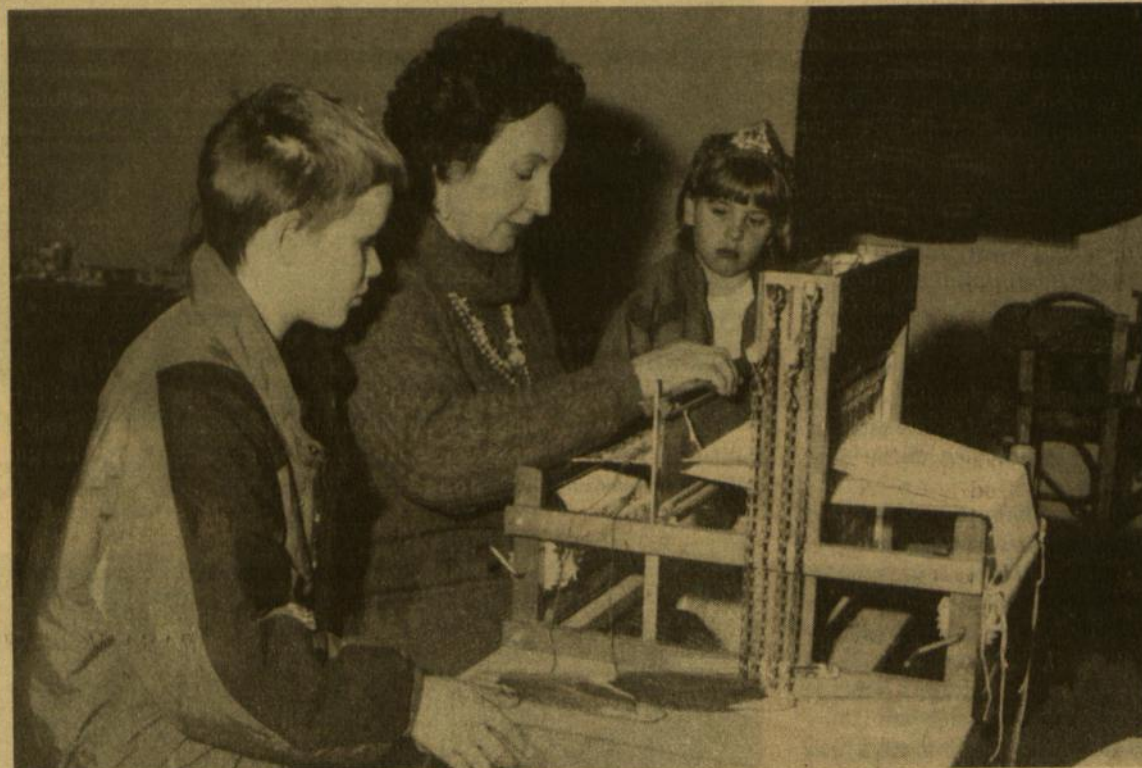
Abi šiaudinukų kūrėjos — Marija Krauchunienė ir Paulina Vaitaitienė — šiaudelius karpė, drėkina, glaisto, klijuoja, veria ir — prieš akis vėl naujas šiaudinis šedevras. Paulina Vaitaitienė pasakoja lankiusi tik šešias Amerikos lietuvaitės Helen Pius vestas pamokas. Vėliau pasireiškė jos pačios talentas. Jos sukurtas šiaudinukas buvo puošiamas Kalėdų eglutės Boston'e, Cincinnati ir Čikagos miesto rotušėje (City Hall). Abi su Marija Krauchuniene yra puošusios eglutes University of Illinois at Chicago, O'Hare aerodrome ir kitur.

Jadvygos Penčilynės ir Žinės Žilevičienės skutinėjami margučiai pražysta kačiukais, tulpelem, žvaigždutėm, sodyba su lietuvišku kryžiumi. Šalia Liudas Volodka vaško lašelais įgudusiai margina ir visomis spektro spalvomis juos dažo. Tokiais suvenyrais su pasididžiavimu galima apdovanoti mūsų kitaučius draugus.

Daugelio dėmesį patraukė puodų žiedimas. Lietuvoje dabar labai populiarūs buitinės lietuviškos keramikos liaudišku stilium dirbiniai (ir ne vien dėl jų buitines naudos). Šių liaudies meistrų, puodžiais vadinamų, čia nematėme; šalia kibirėlių su moliu, dažais ir dar kažkokia skysto pavidalo tyre darbuos ir dvi „puodės“: keramikė Marytė Gaiztutienė ir jos pagalbininkė Rita Rūbaitė. Labai įdomaus asočių, vazelių, dubenų žiedimo

„Gyvosios tautodailės“ parodos metu, Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, audėja Lydija Liepinaitienė rodo, kaip sudaromas juostos raštas.

Violeta Smieliauskaitė-Fabianovich prie mažų stakelių aiškina jaunesiems audimo darbą.

Liudo Volodkos nuotraukos

darbo eigą smalsiai sekė jaunosios ir vyresniosios kartos lankytojai.

Pagaliam ant vieno stalo šaltu, ramiu blizgesiu sužiba lietuviškais ornamentais nerūdijančio sidabro (sterling silver) archeologinio pavyzdžio papuošalai: sagės, apyrankės, žiedai, ženkliukai su Vyčiu. Elegantiški, skoningai iškalti. Apie šios rūšies darbą aiškina rodimų meistrės (ir vėl moterys!): Judita Jozaitienė ir Tayida Rudaitytė. Čia jau tenka spręsti mįslę kalbiniu požiūriu: jei vyrai — kalviai, šaltkalviai, auksakaliai, tai kaip turėtų vadintis šios kūrėjos?

Nors nedidutės buvo visos šios dirbtuvėlės, tikriausiai kerteles bendroje priekinėje muziejaus salėje, tačiau lankytojai, liaudies meno mėgėjai, daug ką naujo pamatė. Čia ne tik buvo rodoma, kaip ankstyvoji mūsų liaudies kūryba vystėsi; kiekvienas čia apsilankęs juto atlikėjų didelę meilę pamėgtai liaudies meno sričiai. Jie ne tik mechanškai rodė ką darą, bet ir nuoširdžiai aiškino, lyg kviesdami kviesdami susidomėti, daugiau sužinoti apie mūsų liaudies meno pačias giliausias ištakas. Ypač džiugino vaizdas, matant prie pamėgto kūrybinio darbo palinkusius viduriniojo ir jaunosios kartos atstovus. Tuos, kurie neturėjo laimės paliesti mūsų kaimo močiutų austų plonųjų drobų, atsigulti ant iškendutų, pūpsančių patalų, aptiestų margaspalvėmis, raštuotomis lovatiesėmis. Todėl nenuostabu, kad ir amerikietė audėja (berods, škotų kilmės) Kati Meek, susipažinusi su mūsų audėjomis, kartu keliavo į Lietuvą, lankė muziejus, susitikinėdama su tenykšėmis audėjomis, domėdamasi jų darbo metodais.

Šia proga reikėtų trumpai paminėti kai ką iš Lietuvių tautodailės instituto Čikagos skyriaus veiklos. Šis skyrius, Aldonos Veselkienės pastan-

Lietuvių tautodailės instituto Čikagos skyriaus narsės prie Viktoro Žerono tautodailės dirbinių rinkinio, padovanoto skyriaus archyvu, Tautodailės instituto galerijoje, Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois.

gomis 1980 metais įsteigtas, įjungė į dailininkų Anastazijos ir Antano Tamošaičių Kanadoje įkurtą ir 1977 metais pradėjusį veikti Lietuvių tautodailės institutą. Jo tikslai — rinkti, tirti ir išlaikyti senąjį lietuvių liaudies meną, kurti bei puoselėti naująją tautodailę. Čikagos skyrius turi 63 narius. Nuo 1987 metų jo pirmininkė yra Vida Rimienė, sekretorė — Kristina Vaičiūkonienė, išdininkė — Lakštuonė Vėžienė, renginių vadovė — Rugilė Šlapkauskienė, programų vadovė — Audronė Tamulienė. Skyrius turi tris garbės narses: Aldoną Veselkienę, seserį M. Perpetua, SSC ir Mariją Krauchuniene. Nuo pat įsteigimo šis skyrius yra suruošęs ar dalyvavęs daugiau nei 20 parodų Čikagoje, Milwaukee, Boston'e, Philadelphijoje ir Gananquoje (Kanadoje). Kiti skyriai veikia Toronte, Boston'e, New York'e ir Philadelphijoje.

Pradžioje Čikagos skyriui patalpas suteikė ir globojo Šv. Kazimiero seserys. Čia Aldonos Veselkienės triūsai ir pastangomis buvo suorganizuoti pirmieji audimo, o vėliau margučių marginimo, šiaudinukų darymo, mezgimo ir skrynių dažymo kursai: 1986 metais audimo studija

buvo perkelta į Balzeko Lietuvių kultūros muziejų, o nuo 1993 metų pavasario įsikūrė Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e. Čia Institutui skirtose patalpose-galerijose eksponuojama viskas, kas archyve turima. Archyvas egzistuoja nuo 1980 metų ir turi sukaupęs apie 300 sudovanojimų, autentiškų eksponatų, kuriuos galima pamatyti Muziejaus lankymo valandomis šeštadieniais ir sekmadieniais 10 v.r. — 2 v. p.p.

Aplankius šią kruopščiai surostatą tautodailės parodą-seminarą, stebėjus rodimų darbo eigą ir lankytojų gyvą domėjimąsi, kaupėsi džiugios mintys, kad mūsų senųjų kurti liaudies meno lobiai kažkur karų sumaištyje neužuvo, yra branginami, vertinami. Tą meilę stengiamasi perduoti jaunajai kartai, kad moderni tekstilė, įmantri sintetika, „fabrikiniai“ gaminiai viskuo pertekusioje kasdienybėje neištumtų nepakartojamo meno. Instituto planuojami kursai jaunimui, reikia tikėtis, patrauks ne vieną iš jų tarpo susidomėti ir pamilti lietuviškąją tautodailę.

Jonas Mikelinskas

Keturios miniatiūros

Politika

Sausakimšame troleibuse grupė vyrų garšiai šneka apie infliaciją, kultūrą, sąžinę ir... piktai mini Vytautą Landsbergį. Staiga prie savo ausies girdžiu rusiškai ištartus žodžius: — Smatril! Smatril!

— Kas yra? — klausiu lietuviškai. Tada mano kaimynas, kone virsdamas visu korpusu ant manęs, sėdintis prie lango, ranka dūrė į Petro Cvirkos paminklą ir su didžiausiu pasipiktinimu lietuviškai pradėjo: — Užkliuvo va ir šitas!

— Va į šita, į šita, — abiem letenom tarsi kokį švino gabalą jis čiupo mano ranką. — Aš suprantu, teisingiau pasakius, dar galiu suprasti, jeigu *jiems* užkliuvo anie, tie kur grupę netoliese stovėjo, bet va šitas... Petrelis... Sakyt, kam jis užlipo ant „mozolio“? Rašė sau gražius apsakymus, amerikonus prausė, žemę maitino ir va... Nieko ten raudono nebuvo. O va į kampa — lyg kokį neklaužadą mokinuką nugarūdo.

Nedaug ką tesusigaudydamas, aš tik klausiausi ir žiūrėjau, bet kai troleibusas pasuko iš Jogailos į Pamėnklnio gatvę, nebeiškenčiau:

— Nieko panašaus. Kaip stovėjo, taip ir tebestovi.

— Tebestovi?! — čiupo jis vėl abiem plaukuotom letenom mano ranką. — Ir tamsta tvirtini, kad jis tebestovi, kaip stovėjęs?

Aš dar artčiau palinkau prie lango ir dar geriau įsižiūrėjau: Stovil!

— Ir toj pačioj vietoj?

— Nesuprantu, ko jūs norit. Va ir architektūrinis apiforminimas... sprendimas koks buvo, toks ir liko. Jokių paminklo perkėlimo žymių aš nerandu.

— O gal nenorit rasti? — nenusileido atkaklusis mano kaimynas. — Visokių yra.

Užuot jam atsakęs ar toliau aiškinęs, aš vogčiom ėmiau apžiūrinėti jį patį: prakutęs darbininkas ar antraeilės įstaigos tarnautojas, su labai tvarkinga ant viršugalvio uždėta išaugtine skrybėle, storokom lūpom, tiesia gražia nosim ir nusklemtu, kone vaikišku smakreliu... Neprovokatorius.

Troleibusui sustojus prie Rotundo gatvės, aš prasibroviau pro žmones, laikydamas rankoje portfeliukštį ir netikėtai sugautą kažkieno sagą, ir pažvelgiau ten, kur ką tik sėdėjau. Dabar mano vietą buvo užėmęs jis, „kampininkas“, ir, manding, tik todėl šyptelėjo. O gal — ir iš mano nenuovokumo. Juk jis šventai buvo įsitikinęs, kad Petro Cvirkos paminklas nugrūstas į kampa. Tai išdėvė ne tik labai tiesi jo nosis, bet ir išaugtinė skrybėlė, gerai pritvirtinta ant stambios, sveikos galvos.

Kitą dieną jau specialiai nuvažiauvau prie to paminklo, kad dar kartą įsitikinčiau savomis akimis. Paminklas stovėjo kaip stovėjęs, ir net negalvojo... įlįsti į kampa.

— Kas taip sudomino? — paklausė vienas iš Sąjūdžio Nr. 1 gerbėjų ir pradininkų, netikėtai ejęs pro šalį.

— Politika, — atsakiau.

1993

Dar yra žmonių

Lijo lietus. Skalsus, monotoniškas, begalinis. Aš skubėjau Pilies kalno papėdė ir pykau, matydamas, kaip per Vilnelės tiltą vienas paskui kitą slenka penki troleibusai — vėl teks pusę valandos laukti, kol pasirodys kita jų ruja. Staiga išvydau žibintą, šviečiantį žalia vilties spalva.

— Kaipgi šita jė paliko? — paklausiau pats savęs.

Paklausiau ir sustojau. Dar už sekundės pamačiau senutę, kuri tiesė liesas, išbadėjusias rankas į tą žalią šviesą, tarsi norėdama ją paglostyti. Ir ne tik tiesė rankas, bet ir bedante burna vapėjo:

— Dar yra žmonių, dar yra žmonių, dar yra žmonių...

— Kas atsitiko, močiute? — pats nepastebėjau kaip paklausiau.

Ji krūptelėjo, nuleido rankas ir pamažu pamažu, tarsi grėždama pati save ar pabudama iš sapno, atsisuko į mane.

— Ogi laimė atsitiko, sūneli, — sublizgo ašaros dar jaunose jos akyse.

— Kokia laimė, močiute?

— Ogi tokia, sūneli, kad mūsų troleibuse manęs pasigailėjo jaunikaitis.

— Pasigailėjo?

— Žinoma, pasigailėjo — užleido savo vietą, ko niekad nebūdavo anksčiau. Toks gražus jaunikaitis, — ji šyptelėjo kone koketiškai. — Ir visai negirtas.

— Ir tik dėl to čia taip džiaugiatės, močiute?

— Ne, ir ne tik dėl to, — mielai ji leidosi šnekinama. — O va dabar kūbrinu... ir matau, ir savom akim netikiu — žiba.

— Kas žiba?

— Va gi šita lempelė, — vėl pakėlė ji liesą, išbadėjusią ranką aukštyn. — Visos sukultos, sugurintos, po pašalius išblaškytos — ir tu šukių šukelių niekas nebesurenka, — o va šita žiba. Žiba, žiba, kad nors tu ką! Ir tada toks geras gaudumas suėmė, kad nors imk ir, viską užmiršusi, pagarbink kaip šventą Ostiją.

Visas gurino, daužė, tratinio, o va šitos, žališios, pasigailėjo. Tai argi nebėra gerų žmonių pasaulyje? O va dar tas troleibuso jaunikaitis. Ir dabar širdį dar glosto jo žodeliai: „Sėskit, močiute, aš pastovėsiu. Jūsų kojelės jau savo atidirbo“.

— Taip ir pasakė? — suabejojau. — Nebemoka dabar šitaip jaunimas...

— O va šitas mokėjo, — mostelėjo ji ranka.

— Pati nepajutau, kaip atsisėdau. Ir vietelė dar buvo šilta.

— Na ir kas čia tokio? Taip ir turėjo būti.

— Kaip tai kas čia tokio? — stuktelėjo ji lazdele į grindinį. — Galėsiu ramiai numirti, nepykdama ant žmonių, savo sielos neprazudydama.

Pažvelgiau į tą žalią šviečiančią lemputę, kuri jau nebeturėjo pieniškos spalvos gaubto, ir pamačiau daugybę mažų, gyvų raidžių, kurios bėga viena prie kitos ir jungiasi į žodžius: „dar yra žmonių, dar yra žmonių, dar yra žmonių...“

1993

Mano budeliai ir mano vaiduokliai

Jis buvo toks senas, kad niekas nežinojo jo metų. Jam patikdavo snauti saulutėje ir liesa, kaulėta ranka pamažu, atsargiai glostyti Bibliją. O tada, kai kartą Šventasis Raštas jam užsnūdus nukrito nuo kelių, jis atėjo pas mane į kambarį ir tarė:

— Ar galiu aš įsitaisyti pas tave ir žiūrėti, kaip tu pažaboji savo mintis?

Aš atidžiai pažvelgiau jam į akis, kurios buvo teisos ir tyros it kūdikio, ir pasakiau: — Gali.

Tada jis pagarbiai padėjo Bibliją ant plačios mano kambario palangės ir atsinešė sudedamąją kedę. Atsisėdęs, pasiėmęs nuo palangės Bibliją ir ėmė ją glostyti išdžiūvusią ranką.

Aš mėginau rašyti kaip ir anksčiau, bet jau nebegalėjau: visą laiką abiem smilkiniais iš karto jutau jo žvilgsnį, ir reikalingi žodžiai bėgo nuo manęs kaip sveiki žmonės nuo raupsuotojo, o nereikalingi įsigudrindavo įlįsti ten, kur jų niekas nelaukdavo. Šį tą pakenciamo parašydavau tik tada, kai jis užmigdavo ir sustingdavo tos rankos, kurios ne tiek glostydavo Bibliją, kiek čiupinėdavo mano smegenis ir kažkaip keistai baksnodavo į širdį.

Ir taip tęsėsi kiaurą mėnesį. Tiksliau pasakius tęsėsi tol, kol jis pradarė mano duris jau be sudedamosios kedės ir tarė:

— Atleisk, aš jau pas tave nebeateisiu.

— Kodėl? — vos nepuoliau iš džiaugsmo jam ant kaklo. — Kas atsitiko?

— Padariau sąžinės sąskaitą, kai ką supratau ir nusiraminau.

— Tai... taip išėina, kad aš...

— Taip išėina, kad jūs, kad tu esi sau, o mano mintys yra mano budeliai ir mano vaiduokliai. Mano budeliai ir mano vaiduokliai — mano paties mintyse.

Aš dabar ilgai tylėjau, stengdamasis sąmonėje išsifruoti tuos keistus žodžius. Kai jis jau pasisuko išėiti, aš vis dėlto dar suspėjau paklausti ar tik pasakyti:

— Taip išėina, kad aš niekieno jums negalėjau padėti?

— Galėjot ir padėjot, — privėrė jis pusiau duris ir, prieš visai jas uždarydamas, dar prikerge: — Padėjot suvokti, kad vienišumą reikia ne nugalėti, o kęstie iškęsti.

— O kaip su tais budeliais ir vaiduokliais? — padrasintas jo žodžių, dar pasiteiravau.

— Budeliai ir vaiduokliai yra mano budeliai ir vaiduokliai, ir aš jų nenoriu užkarti kitiems.

1993

Cigaretė

Aš stovėjau troleibuse prie durų ir stebėjau, kad nė vienas jaunuolis ir jaunuolė neatsistoja ir neužleidžia vietos senukams ir senutėms, kurių čia buvo geras tužinas. Tiksliau pasakius, ne tiek stebėjau, kiek ėjau lažybų pats su savimi — ar atsiras, kol aš čia važiuosiu, koks gailestingas samarietis ar ne. Kai dvi mergiukstės, palaikydamos viena kitai veidrodėlį, ėmė ryškintis sau lūpas, nusprendžiau, kad neatsiras, nors kelias ilgas — nuo Sapiegos iki Mėnulio. Deja, tu įsitikinti man neteko: mat, dėmesį patraukė jaunas vyras, kuris kioske nusipirko vieną brangią cigaretę, užsėdėjęs, patraukė dūmą, bet, pamatęs sustojusį troleibusą, cigaretę nusviedė ant šaligatvio ir įšoko į tą troleibusą. Stovintis su budionoviška kepuraitė prie manęs vyras suriko „Ura!“ ir puolė pro susiveriančias duris. Suspėjo, vikriai pasilenkė ir ištiesė ranką, tačiau ant jos, tos rankos, iš kažkur nusileido sunkus ir išraiškingas... batas. Aš nebegalėjau atplėsti akių nuo to bato — man atrodė, kad ji jau kažkur buvau matęs. Tuo tarpu troleibusas keistai it gyvas padaras atsiduso, sudejavo ir valiūkiškai šoko į priekį. Visi seniai ir senės sugriuvo vienas ant kito ir ėmė tarpusavy aiškintis, bartis. Tačiau aš jų nesiklausiau: mano akyse vis stovėjo ir augo tas batas, pamažu igydamas hipnotizuojantį vangogiško bato įvaizdį.

1993

Žodis, kaip žmogiško bendravimo ženklas ir jėga

Los Angeles LFB 27-ojo literatūros vakaro įžangai

ALÈ RŪTA

Žodį kuriame iš giliausių savo minčių; arba neapgalvoję nerūpestingai paleidžiamie jį tartum pikta paukštį, kai esame padilginti egoizmo, nusivylimo ar pykčio, pavydo ir neapykantos.

Ir žodis – kaip išskridęs paukštis – negrįžta. Ištartas ar išspausdintas. Piktų minčių sudilgintiems – ar ne geriau patylėti? Ir surūdijusia, drėskiančia plunksna – ar ne geriau nerasyti?

Kad iš giliausių, protingų minčių, iš pačios atviros širdies gimę žodžiai plauktų į draugus, net kartais ir į priešus... Į kaimynus, bendradarbius, kolegas – net ir į tuos, kurie mumis abejoja, kurių žvilgsniai į mus kreivi, nepakančūs...

Ar ne geriau iš savų minčių prisišaukti kad ir santūrų, o teisingą ir tiesų žodį, taisanti, o ne griauanti, gydanti, ne žeidžianti.

Mes kuriame žodį, o žodis kuria, grindžia patį gyvenimą – jį nuskaidrindamas, o dažnai, deja, užtemdydamas. Aštrus paleistas žodis kerta lyg plėšraus paukščio snapas – žeidžia, erzina, kartais apiplėšia fiziškai ir moraliai, net žudo.

Kreivas, nenuoširdus žodis uždengia tiesą, mažina pasitikėjimą, skandina viltį. O iš teisingos sąmonės išplaukias ir tiesus žodis prasklaido nesutarimų debesis, atgaivina sielą. Toks tiesos ir širdies žodis prisišaukia ir, atsiliepejo pagarba bei švelnuma.

Lietuvių fronto bičiulių 27-ame literatūros vakare, 1993 m. gruodžio 5 d., Sv. Kazimiero parapijos salėje, Los Angeles: poetas Bernardas Brazdžionis, poetas Kęstutis Genys ir romanistė Alė Rūta.

V. Baltušienės nuotrauka

Geriausio žodžio kūrėjai ir mokytojai yra poetai ar poetinės sielos žmonės.

Ir dažnai sunkiu tarp individų ir visuomenės bendravimo laikotarpiu, kai nebepajėgia nurodyti gairių geresniam gyvenimui net gudriausi politikai, ką gali žinoti, gal daugiau pajėgtų duoti tau-tai, visuomenei ir tarpkontinentinėms srovėms poetai? Gal poezija būtų veiksmingesnė ir galingesnė už diplomatiją ir politiką?

Kokios mūsų, individų, dažnos

bendravimo sąvokos? Koks mūsų žodynas?

Štai pavyzdys iš gausiai įprastų žodžių: kritika, priekaištai, nepasitikėjimas, priekabumas, apkalbos, godumas, pavydas...

Ir, antra vertus, žodyne šviečia: nuolankumas, supratimas, užuojauta, pagalba, atsargumas, dosnumas, švelnumas... Kad taip antrojo žodyno šviesieji žodžiai plaukiotų tarp mūsų ir plauktų – ištarti bei parašyti – ir į mūsų Tėvynę!

Reiktų atsiminti, kad virš visų šviesių žodžių yra dar ypatingi, kurie ne vien kuria gyvenimą, o sudaro net jo pagrindus; tai žodžiai: tikėjimas, pasitikėjimas, meilė, viltis...

Brangieji, isiklausykime dabar – šiandien – į poetų giliųjų kūrybinių gelmių žodžius, kurie gal įkvėps ir mus, gal sušildys sielas. Isiklausykime į jų balsą, į poetinių minčių, tarytum, skendžiančių sparnus, kurie parodys kryptį ir kelią į taūtą, tėvynę, tiesą, viltį ir... grožį.

Leonardas Andriekus, Aloyzas Baronas, Kazys Bradūnas, Česlovas Grincevičius, Jurgis Jankus, Paulius Jirkus, Anatolijus Kairys, Julius Keleras, Marytė Kontrimaitė, Juozas Kralkauskas, Henrikas Nagys, Edita Nazaraitė, Birutė Pūkelevičiūtė, Danguolė Sadūnaitė, Julija Švaibaitė-Gylienė, Antanas Vaičiulaitis, Vytautas Volertas. Savi, Los Angeles apylinkėse gyvenantieji rašytojai, kai kurie net po kelis kartus prie programų prisidėjo šie: Alė Rūta, Bernardas Brazdžionis, Jurgis Gliuda, Danutė Mitkienė, Elena Tumienė, Rūta Kleva Vidžiūnienė, Pranas Visvydas.

Kiekvienas galėjome ta proga su rašytoju susitikti, susipažinti, skaitant pasiklausyti, per pertrauką ranką paspausti, autografą gauti. Taip ir buvo. Tuo ir

esame praturtėję. Tuo ir į Lietuvą nuvažiavę galim pasigirti: mačiau tą, girdėjau kitą poetą, susipažinau su trečiu, negaliu užmiršti to ar ano...

Mačiau ir girdėjau.

Ir galui pasakyti, kaip jis skaito savo kūrybą, kaip atrodo. Norėčiau ir aš dabar tai padaryti. Bet kad jų tiek daug, o laiko mažai. Pakalbėsiu tik apie tuos, kurie yra mirę, ir jų nebesusitiksiu, nebeišgirsime šioje ašarų pakalnėje, mūsų gyvenime. Jų yra trys: Aistis, Baronas ir Vaičiulaitis. Štai jų portretų šešėliai.

Mačiau ir aš juos ir ne kartą girdėjau.

Mačiau gyvą Joną Aistį, filosofijos mokslų daktarą, laipsnį įgijusį Paryžiuje, po Antrojo pasaulinio karo dirbusį Kongreso bibliotekoje, Washington'e. Jonas Aistis maždaug tokio ūgio kaip kanauninkas Tumas. Tumas-Vaižgantas jį labai mėgo, kartu abu yra dalyvavę literatūros vakaruose Lietuvoje. Visuomet turėję nesibaigiančių kalbų.

Poetas Aistis (iš Aleksandravičių šeimos, su kuriais pernai su seserim ir broliu poeto paminėjime Lietuvoje dar susitikom) universiteto studijų metais pasirašinėjęs Jonu Kossu-Aleksandravičium, tik vėlesniais metais pasirinko ne tik kaip pseudonimą – literatūrinį vardą, bet ir dokumentaliai oficialino kaip pavardę. Iš pažiūros žmogus, kaip ir visi mirtingieji, net ir poeto nevaidino (kaip jo kolega Miškinis ar jų abiejų meisteris Binkis), kuklus, be jokios didybės manijos, ir gaudus. Ką jau kalbėti apie gaudumą. Kūryboje jis pasiekė mūsų gaudžiosios poezijos viršūnę, į kurią pirmas buvo įkopęs Antanas Vienažindys.

Ne kartą viename literatūros pasirodyme esam dalyvavę trys tos pačios kartos poetai: Jonas Kossu-Aleksandravičius, Antanas Miškinis ir šių žodžių autorius. Man paliko atmintyje kažkieno charakteristika: Jonas verkia, Antanas dainuoja, o Bernardas šaukia.

Savo kūrybą Aistis skaitė

LAISVĖJAME

Garbė visiems mūsų šventosios žemės piligrimams.
Kurie per Lietuvos kalvarijas, tremčių keliais,
Kaip kryžių nešėte mums laisvę ir prisikėlimą!
Garbė Jums mūsų žemės didvyriai ir kankiniai!

Jūs aukoj mes šiandien Tiesos Žodį išpažįstam –
Jau ir netikėtai stebuklais pradeda tikėt,
Jau Lietuva į Lietuvą iš nutremties sugrįžta,
Jau Lietuvoje lietuviškai mes mokomės kalbėt.

Jau skamba atgimimo varpas, taip ilgai tylėjęs,
Jau iššviečia, blavosi pragiedruliais dangus,
Jau atsidūsta iš numirusių prisikėlęs
Lietuvoje Žmogus.

TESTAMENTAS

Ką mylėjau, kuo tikėjau –
Viskas buvo surašyta...
Skamba gyvas mano žodis,
Ištartas pačiu laiku.

Aš budėjau visą naktį
Ir sulaukiau auštant ryto.
Savo širdį sueiliuotą
Lietuvai aš palieku.

Mano kelias – Paukščio kelias...
Danguje – žvaigždžių Sietynas.
Žaižaruoja mano Saulė –
Mano Meilės Žiburys.

Aš dabar jau nebedalis:
Su manim laisva Tėvynė,
Su manim pasaulis visas,
Lietuva – mano širdy.

1989.X.10

Už tą mažą mažumėlį,
Salstelėjusį gurkšnelį,
Už Saulutės spindulėlį,
Kuris pašvietė man kelią.

Už mylėtą – nemylėtą,
Už tikėtą ir apviltą,
Į eiles, kur nesudėta,
Scenoje nesuvaidinta.

Užu tuos, kas dar paliekat
Pasišildyt prie ugnelės –
Dėkui Jums už viską – dėkui –
Ir atleiskite, jei galit...

1979.X.18

Jau seniai mes nebešvenčiam
Nei Kalėdų – nei Velykų
Jau po visko – jau po švenčių –
Nieko švento nebeliko –

Kaip nugeltę lapai
Be gyvybės šitos raidės
Liko Praeitis – ant kapo –
Fotografijos ir skaidrės

Liko tik – Prisiminimai –
Užsitiesusi kelionė –
Tėvas – Motina – gimtinė
Liko Tėviškėje – brolis.

Liko dar ant Žalio Kalno
Kupiškio gatvės smėlis
Liko ašara ant dmelno
Židiny užgeso. Plėnys.

1980.IV.18

(būtinai tik skaitė, nes Miškinis perpus deklamavo) iš nedidelių lapelių, tarp pirštų laikydamas, kad vėjas jų neišplėštų, jei prie pulso – pasidėjęs ir prispaudęs, kad jie neskubėtų verstis, nes jis turi visus iki galo perskaityti. Skaitė neišleisdamas teksto iš akių, kad nedingtų nė vienas sintos ženklas, kad žodis neprarastų savo prasmės ir ryšio su visu tekstu.

Įtraukęs į savo lietuvišką tekstą Heinrich Heine eilutes, jis taip skaitė jas –

Ich weiss nicht, was soll es bedeuten,
dass ich so traurig bin,
kad mes jutome, kaip skliautas eina vis tamsyn, o Jono daina gaudyn ir įstabin...

Galėsim sakyti: mačiau gyvą Aloyzą Baroną, nebūtinai baroną (mažąja b raide), bet valstietį nuo Vabalninko ir kartu biržietį, nes jis čia mokėsi gimnazijoje ir „gimė“, ir augo kaip literatas, Leonardo Žitkevičiaus (Balio Pavablio), Eugenijaus Matuzevičiaus vienmetis, Balio Sruogos, kun. Kazimiero Vinco Stonio, Kazio Binkio žemietis...

Stambaus kūno sudėjimo, ne per judrus, nesikarščiuojantis

POEZIJA

Poezija – ne žodžiuose,
Ne ritmuose, ne rimuose...
Poezija – ne muzikoje
Ir ne dainoje – – –
Poezija – kai keliamės
Pažadinti iš mirusių,
Kai siela išsilaisvina,
Ir baigias vergija.

Poezija – ne sielventas,
Poezija – ne ašaros,
Poezija – ne kibirkštys,
Ne laužo pelenai,
Poezija – kai meldžiamės,
Kai atleidimo prašome,
Kada iš naujo gimstame –
Gyventi amžinai.

1985.V.16

VASARIO 16

Liejasi ir liejasi iš tų pačių gelmių,
Iš to pačio šaltinėlio mano eilės.
Lietuva, jei Tau užtektų šių mano eilių,
Lietuva, jei Tau užtektų mano meilės.

Jeigu Tau užtektų tik savęs pačios, –
Žemės ir dangaus į viena susiliejusiu,
Nepažinčiau aš nei džiaugsmo, nei kančios,
Nerašytiau aš galbūt šitų eilėraščių.

Būčiau aš tik pilkas varganas žmogus,
Tik mažą smiltelę, vėjui pučiant,
Būčiau aš, o mano Lietuva galbūt
Be tavęs, iš viso aš nebūčiau.

1982.II.16

PAŠAUKIMAS

Ne todėl, kad noriu,
O todėl, kad reikia,
O todėl, kad negaliu kitaip –
Dievas tarė – kelkis!
Dievas tarė – laikas,
Ten, kur tave šaukia, – ten ir eik!

Ten, kur Tave šaukia
Tavo pašaukimas –
Nieko nemaldauk ir neprašyk.
Po Svarstyklių ženklų
Tu esi užgimes.
Imk į ranką plunksną ir rašyk!

Ir daugiau – nė žodžio.
Viskas pasakyta.
Pasakyta man, ir aš rašau,
Ir kitos malonės,
Pasaukimo kito
Nemaldauju aš ir neprašau.
1967

Kęstutis Genys 1991 metais apie save taip rašė: „Gimiau 1928 metais Kaune. 1946 metais baigęs „Saulės“ gimnaziją, įstojau į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą. Pastudijavęs filologijos fakultete keturis semestrus, 1947 metais išvykau mokytis į Maskvos Lunačarskio teatro meno institutą. 1952 metais jį baigęs, pradėjau dirbti Kauno dramos teatre aktoriumi. Nuo 1956 metų pradėjau vaidinti ir kine“.

„Eiliuotą dienoraštį pradėjau rašyti nuo 1941 metų. Iš šio dienoraščio eilučių 1988 metais sudariau rinkinį *Ugnies kryžius*, kurio kserokopijos pasisklido meno mylėtojų tarpe. 1989 metais *Ugnies kryžius* buvo išspausdintas ab spaustuvės 2,000 egzempliorių tiražu. 1990 metais serijoje „Debiutai“ išėjo poezijos rinktinė *Lietuva – mūsų sąžinė*“.

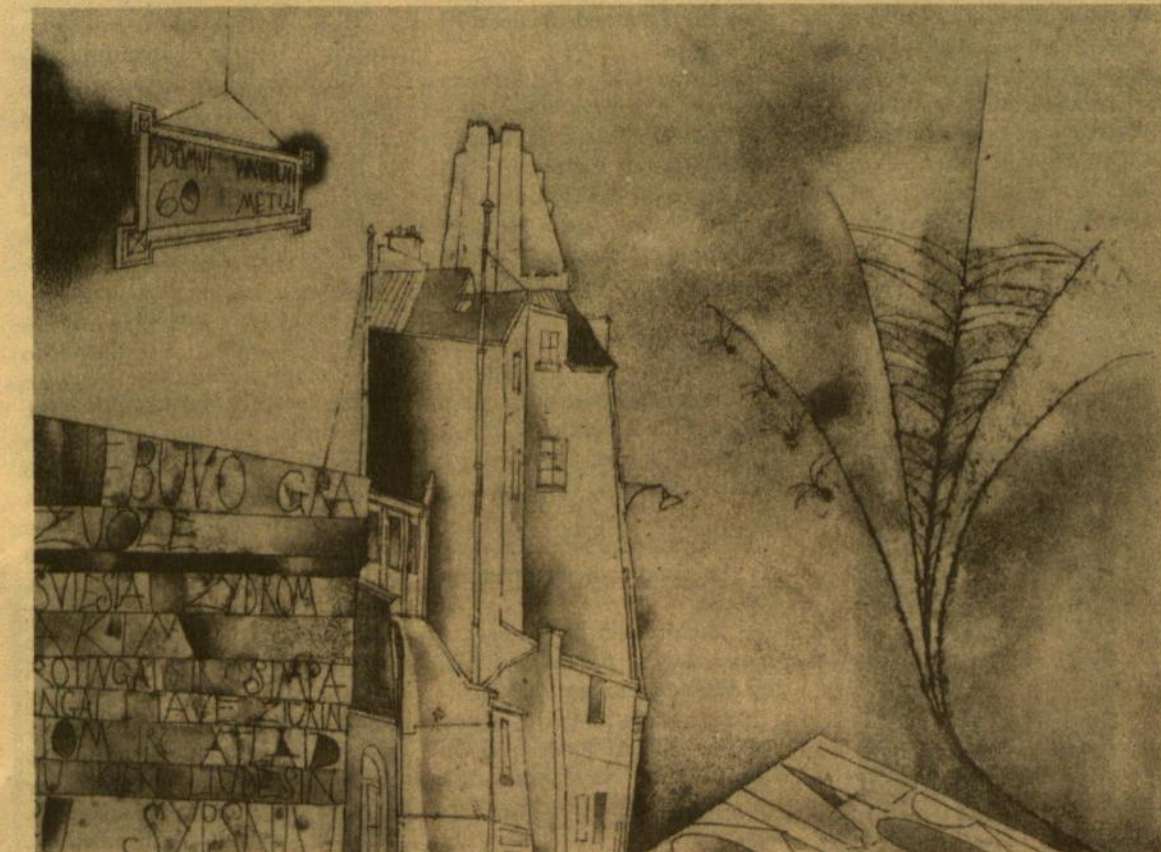
Kęstučio Genio poezijos recitalis rengiamas sausio 23 dieną, 3 v. p.p., Jaunimo centre, Čikagoje.

Trys siluetai

Pabaigai: iš Los Angeles LFB literatūros vakarų galerijos

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

Šiomet įvyko jau 27-as Los Angeles Lietuvių fronto bičiulių rengiamas literatūros vakaras su pagrindiniu programos atlikėju, pakviestu iš Lietuvos aktoriumi ir poetu Kęstučiu Geniu. Į pirmąjį renginį 1966 buvo pakviestas iš Čikagos Aloyzas Baronas, tuo metu buvęs Lietuvių rašytojų draugijos išeivijoje pirmininkas, beletristas ir poetas humoristas.

Žibuntas Mikšys

Paroda „Žibuntas Mikšys: ex collectione Algimantas Kelertas“ vyks nuo šių metų sausio 30 iki vasario 13 dienos „Galerijoje“, 4317 South Wisconsin Avenue, Stickney, Illinois 60642. Pa-

rodos atidarymas bus sekmadienį, sausio 30 dieną, nuo 3 iki 5 v. p.p. „Galerijoje“. Dėl informacijos skambinti: (708) 749-2843.

Savo kūrybą Aistis skaitė

Čiurlionio ir Chopin'o muzika Balzeko muziejuje

SONATA IR ROKAS ZUBOVAI

Gerbiameji *Draugo* skaitytojai jau, be abejo, žino, kad Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje sausio 23 dieną, sekmadienį, trečią valandą popiet, įvyks kasmetinis mūsų (Sonatos ir Roko Zubovų) fortepijono muzikos koncertas.

Šių metų koncertas gali tapti ir paskutiniuoju mūsų pasirodymu muziejuje — savo studijas Čikagoje baigiame, ir dar nėra aišku, kur mus likimas toliau nubloks. Todėl skiriame ypatingą dėmesį šiam savo susitikimui su lietuviškąja publika.

Šio koncerto programai pasirinkome vien Čiurlionio ir Chopin'o kūrinius. Manome, kad šis pasirinkimas šalia grynai meninės — muzikinės intrigos taip pat siūlo ir tam tikrą poleminių turinį. Čia ir norime su gerbiamaisiais skaitytojais pasidalinti kai kuriomis mintimis apie šių dviejų menininkų reikšmę mums ir visai muzikinei kultūrai.

Nemaža istorinių, idėjinių, geografinių ir biografinių paralelių ir bendrumų abiejų muzikų likimuose tačiau neapsprendžia Čiurlionio ir Chopin'o muzikos giminingumo. Pastarieji dešimtmečiai įnešė naujų minčių apie šių kompozitorių muzikos skirtumus ir net priešingybes. Chopin'as, ir tuo jis buvo labai artimas kitiems savo epochos menininkams, suprato ir vertino visą aplinkos pasaulį per savo individualių patyrimų prizmę. Visa jo kūryba buvo nesi- baigiantis bandymas atskleisti savo vidines dvasines gėmes ir dramą. Tuo tarpu Čiurlionis visą savo gyvenimą ieškojo bendrųjų pasaulio vienetų elementų, ar tai būtų panteistiška gamta, ar gyvybės-mirties nesi- baigiantis procesas, ar Absolutas, ar Tikėjimas. Ir jo kūryba — tai bandymas apčiuopti šiuos visa vieningiančius ir jungiančius elementus ir jėgas.

Tokiomis mintimis nešini, mes ir pasitinkame ketvirtąjį kasmetinį koncertą Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje. Koncerto metu Jūs turėsite progos išgirsti tris Sonatas atliekamus Chopin'o brandžiojo periodo opusus: keturias Mazurkas Op. 41, Polonaise-Fantaisie Op. 61 ir Scherzo Op. 52. Mazurkos ir polonezai, Chopin'o kūryboje peraugę žanrai būdingas šokinės-buitinės pjesės ribas, ryškiausiai pristato Chopin'o tautinį nusiteikimą. Net ir miniatiūrinės mazurkos savy turi dramą ar net tragedijos branduolį ir vystymo įtampą, būdingą stambesnėms muzikinėms formoms. Iš visų jų, labai skirtingai nuotaukiamis ir dvasiniais pasauliais, dvelkia tam tikra lenkiška melancholija, sva- jingumas. Polonaise-Fantaisie, labiausiai išplėtotas iš visų Chopin'o polonezų, pristato kitą lenkiškojo charakterio pusę — valingą, aristokratiškai pasi- tempusią. Tai vienas iš drama- tiškiausių ir net tragiškiausių kompozitoriaus kūrinių, o jo euforinio kulminacija pabaigoje atskleidžia, kokią didingą ir tvirtą dvasią ir tikėjimą išlaikė didysis lenkų genijus net ir savo gyvenimo pabaigoje, kankinamas nepagydomos ligos. Scherzo („Pokštas“), atskleidžia kitą Chopin'o, menininko ir žmogaus, pusę — tai nepaprastai spalvingas, šmaikš- tus, trykštantis energija ir gyve- nimo džiaugsmu kūrinys.

Rokas koncerte atliks anks- tyvą, Varšuvos studijų periodo laikotarpio Čiurlionio sukurta, Sonata F Major bei Variacijas BESACAS — vieną iš svarbiau- sių struktūriškai įdomiausių kompozitoriaus ieškojimų vidu- riniojo periodo kūrinių. Sonatos F Major įvaizdžių ir nuotaukų ratas tarsi balansuoja tarp panteistinio

Pianistai Sonata ir Rokas Zubovai

Vlodo Bacevičiaus nuotrauka

Naujos knygos

• **Nijolė Bogutaitė Dėdinienė. ŠALTINELIS.** 95 etiudai fortepijonui lietuviškų dainų motyvais. Vilnius: „Muzika“, 1993. Didelio formato, 120 puslapių.

Apie autore:

Būdama 1991 metais Lietuvoje, Nijolė Bogutaitė Dėdinienė lankėsi M. K. Čiurlionio viduri- niojo meno mokykloje, per egzami- nus klausėsi jaunųjų pianistų skambinimo, susitiko su pedago- gais. Tada ji mokyklos pedago- gams parodė savo sumanytus 44 etiudus lietuvių dainų temomis. Tai buvo nauja ir įdomu. Etiudu- se buvo nuosekliai išdėstyta medžiaga skambinimo fortepi- jonu įgūdžiams ugdyti. Jų sudėstymo tvarka rodė, kad autorė gerai pažįsta fortepijono išraiškos galimybes ir puikiai išmano mokymo skambinti forte- pijonu metodiką. Tačiau bene svarbiausia buvo tai, kad šalia „amerikietiško“ racionalumo, etiudai buvo nuotaikingi ir patrauklūs. Jie perteikė lietuvių dainų melodingumą, jų intona- cijų ir ritmo įvairumą, kuriuos autorė subtiliai panaudojo pianis- tiniam ugdymui.

Gal M. K. Čiurlionio mokyklos pedagogų paskatinimai ir prita- rimas, gal autorės užsispyrimas, gal noras supažindinti Amerikos vaikus su gražiomis ir neįpras- tomis lietuvių melodijomis, o gal tiesiog nuojauta, kad ji gali pra- turtinti pianistinį įgūdžių for- mavimą nauja idėja, paskatino Nijolę Bogutaitę Dėdinienę rinkti- ni papildyti.

Dabar „Muzikos“ leidyklos išleisti 95 etiudai lietuvių dainų temomis — tai daugiausia lietu- vių liaudies dainų pagrindu para- lietuviškos gamtos pasaulio ir naujųjų kultūrinių įtakų, patirtų studijų Varšuvoje metais. Ši jaunatviška, dideliu polėkiu ir užmoju pasižyminti kompozicija, žavi gaivia energija ir idėjų šviežumu. Variacijos, parašytos Čiurlionio draugo, lenkų daili- ninko Boleslavo Čarkovskio pa- vardės raidžių pagrindu, atsklei- džia Čiurlionio sugebėjimą sudė- tingiausių struktūrinių ir poli- foninių kūrinių elementus su- jungti vieningon muzikinėn dro- bėn, kurios didelę meninę vertę- bę sudarė ne vien ir ne tiek šie kompoziciniai elementai ir struk- tūros, bet muzikinių minčių, cha- rakterių pasaulių ir paveikslų turtingumas ir patrauklumas. Abu šie Čiurlionio kūriniai bus atliekami Čikagoje pirmą kartą — Sonata tik 1993 metais buvo pianistės Birutės Vainiūnaitės pastangų dėka suredaguota ir iš- spausdinta, o variacijos profeso- rius Vytautas Landsbergis sure- dagavo aštuntąjį dešimtmetį.

šytos pjesės įvairiai skambinimo technikai, įvairiems skambinimo būdams lavinti. Šie etiudai tinka ir mažiems, ir dideliems pianis- tams. Juose ras įdomaus ir naudingo taip pat ir tie, kas norės paskaityti iš lapo, prisiminti užmirštas melodijas, pamiklinti pirštus, galės ir padainuoti, nes pridėdami žodžiai.

Nijolė Bogutaitė Dėdinienė žinoma tik nedaugeliui Lietuvos muzikos mėgėjų. Ji gimė Krakė- se, Kėdainių apskrityje. Dar visai maža Antrojo pasaulinio karo me- tais su tėvais pasitraukė į Va- karus. Vokietijoje, Hanau pabėgėlių stovykloje, baigė pra- džių mokyklą ir pradėjo imti pri- vačius fortepijono pamokas pas vargonininkus Steponą Sodeiką ir Zenoną Nomišką. Natų ne- buvo. „Jeigu aš būčiau turėjusi tokias gaidas, kai mokiausi, tai už jas būčiau atidavusi savo bran- giausią turtą — šurdiųjį dvira- tuką“, — sako ji.

Gimnazija ir aukštąjį mokslą Nijolė Bogutaitė Dėdinienė baigė jau Jungtinėje Amerikos Valsty- bėje. Atvykusi į Baltimorę, gavo Peabody Preparatory School of Music stipendiją. Baigusi šią mokyklą, įstojo į Peabody Kon- servatoriją. Pagrindinė studijų disciplina buvo fortepijonas. Mokėsi pas lenkų kilmės dė- sytoją Mieczysławą Münz.

Smulkias kompozicijas Nijolė pradėjo rašinėti seniai. Sukūrė dainų rašytojo Jurgio Jankaus vaidinimui „Trys Juzės šešta- dieniai“ ir Julijos Dantienės muzikinei pasakai „Nendrė“.

„Iš Lietuvos beveik nieko neat- simenu, išskyrus dainas, kurias dainuodavo pusbroliai, ir žmonių giedojimą Kybartų bažnyčioje“, — pasakoja Nijolė. „Lietuvių dainas pamilau labai anksti, jomis visada domėdavaisi, o vėliau perpratau ir jų subtilybes. Man yra didelis džiaugsmas savo gimtajam kraštui gražinti dainas, kurios perėjo per svetur gauto išsimokslinimo ir ilgos fortepijo- ninės pedagoginės patirties prizmę“.

Nijolė Bogutaitė Dėdinienė savo norą įgyvendino.

A. Jurgelionis

Apie knygą:

Šis 95 pjesių rinkinys pava- dinimu *Šaltinėlis* Lietuvoje pa- sirodė 1993 metais. Nedideli įvai- rū ir išraiškingi kūrinių džiugina mažuosius pianistus ir jų mokytojus. *Šaltinėlio* autorė Nijolė Bogutaitė Dėdinienė rėmėsi didžiule pedagogine patir- timi, sukaupia savo privacioje studijoje (1969-1987), taip pat Carnegie Mellon University, Nazareth College of Rochester, West Chester University bei Community Music School (iki 1993 metų). Gilinosi fortepijono

17-oji Vinco Krėvės premija — išeivijos ir Lietuvos rašytojams

1994 metais kovo mėnesį Mont- real'je, Kanadoje, bus įteikta septynioliktąjį, Vinco Krėvės var- du pavadintoji, literatūrinė pre- mija, kurią įsteigė 1952 metais Lietuvių akademinis sambūris Montreal'je. Ji skiriama už dve- jų metų laikotarpį įšleistas grožinės literatūros knygas. Pagal naujus nuostatus, 17-oji Vinco Krėvės literatūrinė premi- ja bus skeliama pusiau — viena jos dalis bus skiriama išeivijos rašytojams, kita — Lietuvos. Iše- ivijos rašytojų bus svarstomos ir jau kitom premijom premijuotos knygos, o Lietuvos rašytojų kandidatus rekomenduos Lietu- vos Rašytojų sąjungos vadovybė. Bus premijuojamos knygos, išlei- tos 1992 ir 1993 metais. Kaip ir anksčiau, išeivijos rašytojų bus svarstomos tikrai knygos, atsiųs- tos Vinco Krėvės literatūrinės

premjios vertinimo komisijai.

Iki šiol Vinco Krėvės literatū- rinę premiją yra gavę šie rašy- tojai: Jonas Aistis, Jonas Mekas, Kostas Ostrauskas, Vincas Ramonas, Algimantas Mackus, Marius Katiliškis, Kazys Barė- nas, Eduardas Cincas (du kartu), Juozas Kralikauskas, Antanas Vaičiulaitis, Liūnė Suteima, Tomas Venclova, Kazys Bra- dūnas, Henrikas Nagys, Leonar- das Žitkevičius.

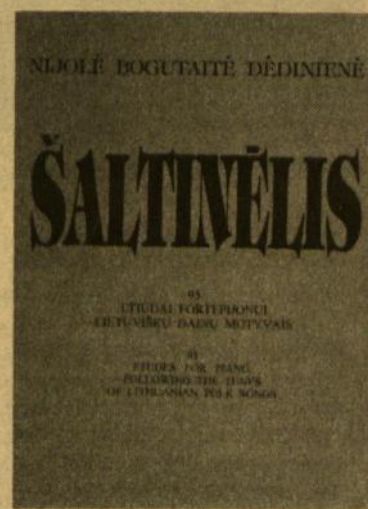
Knygas prašome siųsti šiuo adresu: „Nepriklausoma Lietuva“, Redakcijai (Vincio Krė- vės literatūrinės premijos verti- nimo komisijai), 7722 George Street, La Salle, Quebec, H8P 1C4 Canada.

Premijos dydis ir tikslų įteikimo data bus paskelbti vėliau.

Lietuvių Akademinis sambūris Montreal'je

metodikos teorijoje jau nuo studijų Peabody Conservatory of Music (1954-58) iki magistro laipsnio piano pedagogikoje West Chester universitete (1989). Yra įvairių muzikinių renginių or- ganizatorė ir dalyvė, kartu su Emilija Bogutiene sudarytoja knygos *Žaidimai ir rateliai vaikams* (1984).

Irašas viršelyje „etiudai fortepi- jonui lietuviškų dainų motyvais“ turi dvejopą prasmę. Žodis etiu- das primena fortepijono techniką ir pirštų miklinimo mokyklą. Tačiau jau Robert Schumann manė, jog etiudas — pats univer- saliausias žanras su lengva ir malonia forma bei aiškiu ir api- brėžtu darbo tikslu... Ši uni- versali etiudo forma „priglaudė“ lietuviškų dainų motyvus. Tuo būdu antroji šio 95 pjesių rinkinio prasmė — pažintinė: atlikėjas turi progos išsamiai susipažinti su lietuvių liaudies dainomis. Lietu- viškos melodijos parinktos ir su- grupuotos, įžvalgiai panaudojant jų perdavimo galimybes. Knyga susideda iš dviejų dalių, kuriose dar mažai pažengęs pianistas nuosekliai supažindinamas su pagrindiniais fortepijono skam- binimo įgūdžiais, užduotis laips- niškai sunkinant. Autorė dėme- singa patiems pagrindiniams for- tepijoninės technikos įgūdžiams: rankos pozicijos lavinimui, fraza- vimui, įvairių intervalų ir pasažų

skambinimui, charakteringiems fortepijono faktūros elementams, alberti ir ostinato bosams, or- namentikai ir kitiems klau- siams.

Šis rinkinys unikalus tuo, kad jame rasime ir dainelių tekstus. Juos kruopščiai surinko Birutė Misevičienė. Kadangi daug dainų šiandien jau nedainuojama, teks- tus teko ieškoti įvairiuose archyvuose.

Nijolės Bogutaitės Dėdinienės *Šaltinėlis* praturtina lietuviškų fortepijono pradžiamokslų sąrašą, praplėsdamas pedagogų galimybes ugdyti mažąjį pianistą lietuviškos muzikos pagrindu.

Liucija Drasutienė
Lietuvos muzikos akademija

„Baltos lankos“ — žurnalas ir knygų leidyba

Atgimimo laikotarpiu Vilniuje pradėtas leisti naujas kultūros žurnalas *Baltos lankos: tekstai ir interpretacijos*. Kartu buvo įsteigta ir „Baltų lankų“ knygų leidykla. Jai vadovauja žinomas lietuvių literatūros mokslininkas ir kritikas Saulius Žukas. Iki 1993 metų pabaigos buvo išlei- tos šios knygos:

Baltos lankos: tekstai ir in- terpretacijos. Sasiuviniai Nr. 1, 2, 3.

Algirdas Julius Greimas ir Sau- lius Žukas, *La Lithuanie. Un des Pays Baltes*, 120 psl., ir lietu- viškai — Algirdas Julius Greimas

ir Saulius Žukas, *Lietuva Pabal- tijy. Kultūros ir istorijos bruožai*, 49 iliustracijos, 160 psl.

A. Frossard, *Jono Pauliaus II pasaulis* (Le monde de Jean-Paul II), 176 psl.

Žibuntas Mikšys, *La Lithuanie. Pays entre deux mondes*, 40 psl.

Claude Levi-Strauss, *Rasė ir is- torija* (Race et histoire), 75 psl.

Martynas Mažvydas, *Kate- kizmas ir kiti raštai* (iš serijos „Biblioteka Baltica), faksimili- nius leidinys, kietais viršeliais, su futliaru.

Philippe Aries, *Mirties supra- timas Vakarų kultūros istorijoje* (Essais sur l'histoire de la mort en Occident), esė rinkinys, 288 psl.

Albert Camus, *Rinkiniai esė* (Essais), kietais viršeliais, 566 psl.

J.-F. Lyotard, *Postmodernus bū- vis* (La condition postmoderne), 170 psl.

A. Mickūnas ir D. Stewart, *Fenomenologinė filosofija* (Explor- ing Phenomenology), 194 psl.

1994 metais leidyklos yra už- sibėrta išleisti šiuos veikalus: *Radauskas* (straipsnių rinki- nys), sudarytojas Giedrius Viliū- nas.

J. Čechavičius, *Senajo Vil- niaus vaidai* (iš serijos „Bibliot- heca Baltica), 70 juodai baltų 19-ojo amžiaus Vilniaus nuotraukų, kietais viršeliais, su futliaru.

Trys siluetai

(Atkelta iš 3 psl.)

tojas, vaikų pasaulio draugas, taip pat ir literatūros mokslo vyras, knygų aptarėjas, kūrybos kritikas.

Daugiau negu vidutinio ūgio, lėtų judesių, nemėgstas nei žo- džio, nei gesto išdaigų. Rimtybė neišpasakytą, bet kai gerai nusi- teikęs nusišypsos, nors „prie ro- nos dėk“, tikra dūšia...

Ir, be to, tikros europietiškos kultūros, gerai išauklėtas, dip- lomato povyzos. Kalba lyg pa- niurnomis, bet kiekvienas žodis sukirčiuotas pagal Joną Jab- lonskį, nors jam, kilusiam iš Želvių, beveik iš vidurio Suvalki- jos, iš Jablonskio mokytiš ne- reikėjo. Jo sintaksės, gramatikos ir žodyno gali pasimokyti kiek- vienas aukštaitis, nors jis būtų ir Baronas, nekalbant jau apie „bro- lius žemaitėlius“.

Vaičiulaitis — ne koks iš kaimo vidurio, bet matęs daug svieto, išmanęs apie meną, politiką, bet jei tomis temomis kada rašė, tai tik kad reikėjo kaip tarnautojui. Beje, būčiau užmiršęs — kurį laiką dirbo ir diplomatinėje Va- tikano atstovybėje.

Tekstą skaito be artistinių išmonių, paprastų paprasčiau- siai, lyg būtų perspėjęs klausytoja — gerbiameji, susikaupkim, už- mirškim visą aplinką, nusikel- tik į aną pasaulį. Ir pats tuo, ką skaitė, labai rūpinosi. Rašydamas iš adatos galėjo priskaldyti vežimą, kaip *Valentiną*, kuri kai kam nieko ypatingo, o kai kas į padangas kelia.

Grynas suvalkietis lietuvis nemėgsta barbarizmų, bet kai kurie „gimtieji“ žodžiai, kuriuos Pranas Vaičaitis parašė, buvo jam ne „barbarizmas“, o mamos paniūniuota lopinė, kurios pirmąjį eilutę Vaičiulaitis ir vieną savo apysakų bei pasakų rinkinį pavadino — *Kur bakužė samanota*.

Paminėjau eskizaiškaiti tik tuos tris iš visų trisdešimties, kadangi jie jau mirę, baigti, ir su jais nei Los Angeles, nei kur kitur nebe- tekės susitikti. Su gyvaisiais dar visko gali būti.

Trumpai šią eskizų galeriją ga- lėčiau baigti, pasimokęs iš kitų valbalkinčių:

Toks, koks buvo, toks paliko
Vaičiulaitis,
Toks Baronas Aloyzas, toks ir
Aistis,
Bet visai dar gali būti su
gyvaisiais,
Dar ne vieno jų portretas gali
keistis.

F. Braudel, *Kapitalizmo di- namika* (La dynamique du capitalisme).

T. K. Derry, *Skandinavijos is- torija* (A History of Scandinavia).

Algirdas Julius Greimas, *Mau- passant. Teksto semiotika* (Mau- passant: La semiotique du texte).

Emmanuel Levinas, *Etika ir de- galybė* (Ethique et infini).

F. Thuerlemann, *Nuo vaizdo link erdvės* (Vom Bild zum Raum).

Kristijonas Donelaitis, *Metai* (tekstą paruošė V. Vitkauskas).

Mitologija šiandien (šiuolai- kinių teorinių darbų apie mitą antologija), vertimai iš prancūzų ir anglų kalbų.

Literatūros teorija šiandien (an- tologija), vertimai iš anglų, vokie- čių, prancūzų ir rusų kalbų.

L. Hjelmslev, *Kalba La langage*.

„Baltų lankų“ leidyklos išlei- tos knygos, kaip ir žurnalas *Baltos lankos*, gaunamos ir Amerikoje. „Baltų lankų“ lei- sibėrta išleisti šiuos veikalus: *Radauskas* (straipsnių rinki- nys), sudarytojas Giedrius Viliū- nas.

J. Čechavičius, *Senajo Vil- niaus vaidai* (iš serijos „Bibliot- heca Baltica), 70 juodai baltų 19-ojo amžiaus Vilniaus nuotraukų, kietais viršeliais, su futliaru.